

УДК [378. 14 : 78] : 004

Л. М. Мерем'яніна

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ
НА ЗАСАДАХ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ
ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Процес реформування педагогічної освіти в Україні, що здійснюється відповідно до положень Національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI столітті, Закону України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Державної національної програми „Освіта” (Україна XXI ст.), Болонської угоди та інших нормативних документів, зумовлений необхідністю створення такої освітньої системи, яка б соціально й культурно відповідала запитам суспільства та держави, віддзеркалюючи загальнолюдські цінності, потреби та інтереси. Одним зі шляхів перебудови освіти на нових засадах, удосконалення й підвищення рівня її якості є впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій, які відтворюють сприятливі умови щодо вирішення найважливіших завдань: створення спроможностей для саморозвитку особистості; формування атмосфери взаємодії, взаєморозуміння, взаємонавчання.

У зв'язку з новими завданнями, що постали перед сучасною педагогічною освітою, особливої актуальності набуває проблема формування професійної компетентності в різних сферах професійної діяльності. Надзвичайно гостро означена проблема стоїть перед педагогами, зокрема, майбутніми вчителями музики. Теоретико-методологічні аспекти проблеми професійної компетентності піддавалися аналізу в наукових дослідженнях О. Бігич, С. Вершловського, І. Зимньої, А. Макарової, Р. Овчарової, В. Стрельнікова, А. Хуторського та ін. У своїх наукових публікаціях учені розглядають питання пошуку ефективних шляхів підвищення рівня професійної компетентності завдяки поєднання традиційних технологічних процесів з оновленими, спрямованими на їх удосконалення. У той же час інші сучасні вчені у вирішенні питань окресленої проблематики все більше схиляються до радикальних змін, тобто застосування педагогічної інноватики. Над розробкою та впровадженням новітніх педагогічних технологій формування професійної компетентності працюють учені В. Беспалько, І. Бех, І. Зязюн, М. Кларін, О. Пехота, О. Савченко, Г. Селевко, І. Якиманська, Н. Ярмаченко та ін.

Формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики частково висвітлено в галузі мистецької освіти в роботах Є. Абдуліна, А. Арчажнікової, Г. Мостової, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Щербініної та ін. Разом з тим треба визнати, що деякі аспекти названої проблеми досліджувались опосередковано, зокрема, використання педагогічних технологій щодо означеної проблеми статті.

Метою статті є аналіз поняття „педагогічна технологія” та дослідження процесу застосування інноваційних педагогічних технологій у системі компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів музики.

Останнім часом більшість дослідників розглядають педагогічну технологію як таку систему, у якій ефективність навчального процесу підвищується завдяки використанню різних засобів, методів, способів організації навчання. Д. Фінн визначає, що педагогічна технологія – це не тільки комплекс апаратури й навчальних матеріалів. Це спосіб організації, напрямок думок у системі типу „людина – машина”. Ця проблема причетна до економічних можливостей. Окрім цього, педагогічна технологія цілковито взаємодіє з наукою, мистецтвом і людськими цінностями. Найбільш докладно вивчає проблему педагогічних технологій П. Мітчел. У своїх працях він визначає педагогічну технологію як міждисциплінарний конгломерат відносно фактично всіх аспектів освіти, включаючи національну систему. У концептуальному аналізі різноманітних визначень він робить висновок про існування цілковитої мозаїки значень педагогічної технології: педагогічна психотехнологія, технологія комунікації, технологія педагогічного менеджменту, технологія педагогічного планування та ін. В остаточному визначенні він позначає, що педагогічна технологія як галузь досліджень і практики має відношення до всіх аспектів організації педагогічних систем щодо досягнення специфічних педагогічних результатів [2, с. 22].

Педагогічні технології в трактуванні вітчизняних вчених (В. Беспалько, Т. Ільїна, М. Кларин, Б. Лихачов, В. Монахов, О. Пехота, Г. Селевко та ін.) уважаються окремою галуззю педагогічної науки, що вбирає традиційний педагогічний досвід минулого й віддзеркалює в реальному процесі навчання новітні риси й закономірності реалізації навчально-виховного процесу на підґрунті функціонування системи „педагог – середовище – учень”. Поняття „технологія” (від грецьк. „*techne*” – вчення і „*logos*” – майстерність, мистецтво) трактується як „знання про майстерність” [2, с. 16]. Сучасна психолого-педагогічна література налічує понад 300 формулювань цього поняття, де в його вжитку й розумінні різними вченими маються значні розбіжності (В. Беспалько, І. Лернер, О. Пехота, Г. Селевко, С. Сисоєва та ін.). Так, В. Беспалько визначає, що педагогічна технологія – це змістовна техніка навчального процесу; М. Кларін убачає в педагогічній технології системну сукупність і порядок функціонування всіх засобів щодо досягнення педагогічної мети; В. Монахов зазначає, що педагогічна технологія є моделлю спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу; Г. Селевко пише, що педагогічна технологія вбирає в себе зміст усіх визначень різних джерел; В. Сластьонін зауважує, що педагогічна технологія є упорядкованою сукупністю дій, операцій і процедур, які інструментально забезпечують досягнення результату. Незважаючи на різноманітність визначень, під

педагогічною технологією можна розуміти реалізацію змісту навчання відповідно до мети, наявної сукупності методів і засобів, у спрямуванні на досягнення специфічного результату навчання [2, с. 24].

Основними складниками педагогічної технології, які сприяють підвищенню ефективності процесу формування професійної компетентності вважаємо:

- визначення мети і завдань навчання, заплановане прогнозування специфічних результатів системи педагогічної взаємодії;
- розробка й конструювання змісту, форм, методів, засобів навчання; організація й коригування дій студентів під час педагогічної взаємодії;
- оцінювання знань та вмінь згідно із запланованим прогнозом результатів, їх контроль і коректування.

У наукових розвідках сучасних дослідників (О. Командишко, Г. Новікова, М. Дьяченко, Л. Кандибович та ін.) виявлено, що в наш час значно поширився інтерес до інтегративних педагогічних технологій навчання як таких, що дозволяють суміщати різнопланові види діяльності майбутньому фахівцю. Досліджуючи інтегративні технологічні процеси навчання і виховання О. Михайличенко вважає, що до базових принципів сучасного інтегрованого підходу щодо системи підготовки учителів музики належать:

- системність музичного навчання і виховання, забезпечення якісної підготовки до майбутньої професійної діяльності;
- створення умов для всебічного розвитку та професійної самореалізації майбутнього фахівця;
- гуманізація і демократизація педагогічного процесу, орієнтація на пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей;
- креативність, здатність до постійного творчого оновлення та самовдосконалення [4, с. 74–75].

Теоретико-методологічні аспекти проблеми застосування інтегративних педагогічних технологій у музично-педагогічному процесі представлено в науково-дослідницькій та методико-практичній діяльності Л. Арчажнікової, М. Букач, Н. Гвоздевої, Н. Гуральник, А. Мартинюк, І. Немкіна та ін. Вчені приділяють увагу проблемам реалізації компетентнісного підходу в підготовці до проектно-художньо-творчої діяльності майбутніх фахівців.

У психологічних дослідженнях Б. Ананьєва, Л. Виготського, М. Кагана, І. Кона, А. Лурії, О. Маслоу, Л. Рубінштейна та ін. науковців творча діяльність розглядається як форма виявлення професійно важливих індивідуальних якостей особистості. Творча діяльність, за висловами вчених, характеризується мотивацією дій особистості, наявністю інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій щодо змістовного боку її виконання. О. Командишко, досліджуючи художньо-творчу діяльність з позицій специфіки арт-менеджменту зазначає, що проблема формування професійної компетентності пов'язана з інноваційно-технологічними

підходами щодо вирішення педагогічних завдань, які в умовах ринкової економіки піддаються значному переосмисленню. Учена розглядає основні загальні та основні специфічні функції в художньо-проектній і організаційно-творчій діяльності. До основних загальних функцій вона відносить такі, як планування, організація, мотивування, контроль; до основних специфічних: збагачення досвіду художньо-творчої діяльності завдяки „зануренню” в художньо-проектну діяльність. Значну роль у цьому процесі, за дослідженнями вченої, відіграє потреба до самореалізації в професійній діяльності, спрямування щодо нових цілей, скоординованих на досягнення майбутнього результату творчої діяльності [6, с. 74].

Розгляд теоретичних положень науковців із запропонованої проблематики дозволяє визначити характеристики професійної компетентності майбутнього вчителя, сутнісними ознаками яких є діяльнісний характер, наявність системних професійних знань у галузі застосування нових технологій навчання, сукупність професійних якостей, що забезпечують ефективність і результативність професійної творчої діяльності. Виявлення сутнісних ознак професійної компетентності справджується в умінні приймати самостійні рішення у відповідальних ситуаціях, впроваджувати в професійну діяльність новітні педагогічні технології, надавати адекватну оцінку своїм діям у конкретному випадку, безперервно підвищувати свій освітній рівень та кваліфікацію завдяки ефективній самоосвітній діяльності (А. Мітяєва, В. Серіков, А. Хугорської).

Аналіз робіт відомих вчених приводить до висновку про те, що професійну компетентність майбутнього вчителя музики можна розглядати як багатоскладову, інтегральну здатність особистості, яка здійснюється на основі ґрунтовних педагогічних знань у галузі новітніх педагогічних технологій, містить професійні знання, навички й досвід успішної художньо-творчої діяльності в професійній і соціальній сфері.

Психолого-педагогічні дослідження дозволяють визначити професійну компетентність майбутнього вчителя музики як здатність до музично-педагогічної діяльності на підставі ґрунтовних музично-педагогічних знань, умінь, досвіду естетичного ставлення до дійсності, ціннісного ставлення до музичного мистецтва відповідно до суспільних вимог і запитів [7, с. 7]. Інтегральні характеристики професійної компетентності синтезуються в органічну структуру, складники якої віддзеркалюють мотиваційну, когнітивну, рефлексивну, духовно-ціннісну сфери особистості.

Розглянемо змістовно-структурну модель формування професійної компетентності майбутніх учителів музики на основі застосування інноваційних технологій навчання.

Мотиваційно-спонукальний компонент формує мотивацію в застосуванні інноваційних технологій навчання щодо забезпечення музично-професійного самовдосконалення, зумовлює позитивне ставлення до художньо-творчої діяльності, сприяє усвідомленню її

соціальної значущості, спрямовує на досягнення успіху в ній завдяки професійній компетентності, формує професійно-значущі якості.

Когнітивний компонент характеризується надбанням необхідних системних теоретичних знань (музично-теоретичних, інноваційно-технологічних, методичних), які забезпечують теоретико-методологічне підґрунтя ефективної художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музики; засвоєнням категоріально-понятійного фонду; розвитком аналітичного й виконавського мислення в єдності з професійно значущими якостями, які створюють сприятливі умови для забезпечення ефективної художньо-творчої діяльності.

Діяльнісно-творчий компонент акумулює досвід застосування інноваційних технологій навчання, музично-естетичний досвід, формування музично-виконавських умінь і навичок; зумовлює потребу в практичній реалізації набутого інноваційно-технологічного досвіду в процесі художньо-творчої діяльності.

Ціннісно-орієнтаційний передбачає потребу формування рефлексивних нормативно-регулятивних механізмів (ціннісних орієнтацій, смаків, ідеалів, мотивів); оцінно-результативної діяльності, яка базується на суспільній системі нормативів та цінностей [7].

Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики на підґрунті досвіду застосування інноваційних педагогічних технологій базується на мотивації як основи будь-якої діяльності. Відсутність мотивації в навчанні стоїть на заваді можливого впливу кожної педагогічної технології. У наукових розробках відомих педагогів і психологів мотивація розглядається як одне з найважливіших утворень особистості, вчені наполягають на складності, якісній неоднорідності будови мотиваційної сфери (Л. Божович, О. Киричук, О. Леонт'єв, В. Моргун). Мотив – це усвідомлене особистістю внутрішнє спонукання до дії. Мотивація передбачає психологічну стимуляцію навчальної діяльності, потяг людини досягнути успіху в різних видах діяльності, пошук відповідей на запитання „чому?“, „навіщо?“, „заради чого?“ [8, с. 2 – 4]. Тобто виконання навчальної діяльності студентами базується на усвідомленні необхідності займатися нею, прагненні досягнути успіху в ній, спрямуванні всіх зусиль щодо отримання результату. У цьому контексті відзначимо, що мотивована професійна діяльність майбутніх учителів музики зумовлена: збільшенням музично-педагогічного досвіду на підставі опанування сучасними інноваційними технологіями, дослідницько-науковою діяльністю, моделюванням творчих проєктів на основі сучасних педагогічних технологій, активізацією художньо-творчої діяльності.

Питанням визначення когнітивно-аналітичної основи професійної компетентності приділено увагу в дослідженнях багатьох фахівців (Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, А. Леонт'єв, С. Рубінштейн, О. Рудницька, Н. Тализіна та ін.). Обґрунтуємо змістовний бік когнітивно-аналітичної основи професійної компетентності:

1) знання й уміння, що характеризують ступінь теоретичної обізнаності майбутніх учителів музики щодо музично-педагогічного, історико-теоретичного, інструментального й диригентсько-хорового циклів; знання й уміння, що сприяють цілісному уявленню про музичне мистецтво, стильову специфіку музичних творів, методичну основу майбутньої професійної діяльності;

2) продуктивні способи художньо-творчої діяльності, що постануть джерелом вироблення особистісних і професійних якостей майбутніх учителів музики [7, с. 8].

Когнітивний компонент професійної компетентності дозволяє майбутньому вчителю музики постійно отримувати необхідну інформацію; не тільки розуміти сутність проблеми, але й застосовувати нестандартні підходи та оптимальні рішення у процесі її розв'язання; постійно поповнювати, оновлювати й поглиблювати музично-педагогічні знання й навички на основі застосування інноваційних педагогічних технологій; поєднувати теоретичну й практичну готовність до здійснення проектно-художньо-творчої діяльності.

Процес практичного втілення духовно-творчого потенціалу майбутнього вчителя музики знаходить вияв у творчій діяльності. Сутнісну характеристику моделі творчої діяльності представлено в різноманітних підходах дослідників (Л. Арчажнікова, Л. Масол, І. Мостова, О. Олексюк, О. Ростовський, О. Рудницька, Г. Ципін, О. Щолокова та ін.). Учені виявили, що становлення професійної компетентності майбутнього вчителя музики здійснюється на тлі цілеспрямованого самоуправління власним духовно-творчим потенціалом у практичній діяльності. Науковці зазначають, що важливість творчого розвитку в процесі професійної діяльності зумовлено тим фактом, що культурні здобутки, професійний досвід, досвід художньо-творчої діяльності засвоюються як перебудова, реконструювання свого минулого досвіду, як пошук сенсу інформації. Унаслідок творчої діяльності здійснюється реалізація мети самодостатньої особистості, відбувається саморозвиток, розкриваються музичні здібності, формуються якості, що характеризують творчу особистість [9, с. 28]. З огляду на це зазначимо, що оновлення змісту сучасної освіти ставить студентів перед фактом необхідності використання інноваційних технологій навчання, які надають можливість збільшувати досвід проектно-художньо-творчої діяльності за рахунок виявлення професійно-значущих якостей особистості під час самостійно розроблених музичних заходів (сценарії, рекламні проекти, розробки занять, тематичні концерти, лекції-концерти, конкурси тощо).

Внесок у розробку проблеми професійної компетентності в сучасній музично-педагогічній науці (М. Дяченко, А. Зайцева, М. Михаськова, В. Мішеченко, І. Мостова та ін.) базується на обґрунтуванні професійної компетентності у зв'язку з розвитком світоглядних орієнтацій майбутніх учителів музики. Формування ціннісно-орієнтаційної сфери майбутнього педагога як важливої умови його професійного становлення здійснюється

завдяки створення ціннісного простору в студентському середовищі, що співвідносить систему ціннісних позицій особистості із суспільними вимогами й надає можливість удосконалювати ціннісні пріоритети. Ціннісні орієнтації майбутнього педагога-музиканта детермінують його ставлення до професійно-педагогічних цінностей, забезпечують продуктивну художньо-творчу діяльність. Професійно-ціннісні орієнтації сприяють формуванню готовності до творчої діяльності, мотивації того чи іншого ставлення до цінностей, творчому самоствердженню й самореалізації майбутнього фахівця [11, с. 8].

Отже, формування професійної компетентності майбутніх учителів музики повинно базуватися на засвоєнні й втіленні знань про новітні технології навчання як складової формування уявлень про інноваційну педагогіку, яка дозволяє розв'язувати конкретні завдання, сприяє оволодінню операційними вміннями інтегрувати зміст музично-педагогічних предметів, забезпечити активізацію особистісного художньо-творчого зростання, створює умови оволодіння сучасною духовною культурою, необхідною для виконання художньо-творчих проектів у процесі професійної діяльності.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що проблематика формування професійної компетентності на основі застосування інноваційних педагогічних технологій є складною й не достатньо вивченою. У психолого-педагогічній літературі не існує єдиного визначення поняття професійної компетентності, проте значущість окресленої проблеми визнають усі дослідники беззаперечно.

Формування професійної компетентності майбутнього учителя музичного мистецтва вчені визначають як здатність до музично-педагогічної діяльності на засадах знань, досвіду застосування інноваційних педагогічних технологій, досвіду естетичного ставлення до музичного мистецтва відповідно до вимог і запитів. У процесі формування професійної компетентності гармонізується мотиваційно-спонукальний, когнітивно-аналітичний, діяльнісно-творчий, особистісно-орієнтовний аспекти професійної діяльності. Забезпечення високого рівня професійної компетентності майбутніх учителів музики набуває найбільшої ефективності за умов застосування провідних новітніх технологій. Безумовно, проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів музики на основі застосування новітніх технологій потребує подальшого дослідження в таких напрямках, як розвиток таких особистісних якостей, як самостійність, креативність; діагностування професійних компетенцій; забезпечення ефективності формування професійної та особистісної компетентності майбутнього фахівця. Подальше впровадження сучасних новітніх технологій у педагогічний процес надасть змогу поліпшити процес якісної підготовки компетентних, конкурентоспроможних спеціалістів.

Список використаної літератури

- 1. Освітні технології** / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за ред. О. М. Пехоти. – К. : Вид-во А. С. К., 2003. – 255 с.
- 2. Михайличенко О. В.** Основи загальної та музичної педагогіки : теорія та історія : навч. посіб. для студ. муз. спец. / О. В. Михайличенко. – Суми : Вид-во „Наука”, 2004. – 210 с.
- 3. Командышко Е. Ф.** Арт-менеджмент : новый опыт интеграционных технологий / Е. Ф. Командышко // М-лы всероссийской конференции (Юсовские чтения). – М., 2006. – С. 72 – 75.
- 4. Міхаськова М. О.** Формування фахової компетентності майбутніх учителів музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 „Теорія та методика навчання музики та музичного виховання” / М. О. Міхаськова. – К., 2007. – 19 с.
- 5. Скуратівський Л.** Мотив як рушійна сила діяльності учнів в процесі вивчення мов / Л. Скуратівський // Дивослово. – 2005. – № 2. – С. 2 – 4.
- 6. Зайцева А.** Творча самореалізація : теоретичні засади / А. Зайцева // Мистецтво та освіта. – 2007. – № 4. – С. 24 – 28.
- 7. Плохотнюк О. С.** Формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 „Теорія і методика професійної освіти” / О. С. Плохотнюк. – Л., 2009. – 20 с.

Мерем'яніна Л. М. Деякі аспекти проблеми формування професійної компетентності на засадах застосування інноваційних педагогічних технологій

Статтю присвячено проблемі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики на засадах застосування інноваційних педагогічних технологій. Проаналізовано поняття педагогічної технології та професійної компетентності, розглянуто зміст професійної компетентності вчителя музики та її структурні складники (мотиваційно-спонукальний, когнітивний, діяльнісно-творчий, ціннісно-орієнтаційний компоненти), визначено умови, що сприяють професійному становленню, зокрема, використання таких форм організації, як проектна художньо-педагогічна організація творчої діяльності на основі застосування сучасних педагогічних технологій.

Ключові слова: педагогічна технологія, професійна компетентність, художньо-творча діяльність.

Меремьянина Л. Н. Некоторые аспекты проблемы формирования профессиональной компетентности будущих учителей музыки на основе применения инновационных педагогических технологий

Статья посвящена проблеме формирования профессиональной компетентности будущих учителей музыки на основе применения инновационных педагогических технологий. Проанализированы понятия педагогической технологии и профессиональной компетентности,

рассмотрены содержание профессиональной компетентности учителя музыки и её структурные составляющие (мотивационно-побуждающий, когнитивный, деятельностно-творческий, ценностно-ориентационный компоненты), определены условия, способствующие профессиональному становлению, в частности, использование таких форм организации, как проектная художественно-педагогическая организация творческой деятельности на основе применения современных педагогических технологий.

Ключевые слова: педагогическая технология, профессиональная компетентность, художественно-творческая деятельность.

Meremyanina L. M. Some Aspects of Problem in the Formation of Professional Competence of Future Music Masters by Means of Innovative Technologies

The article is devoted to the problem in the formation of professional competence of future music masters by means of innovative pedagogical technologies. The concepts of professional competence of future music masters are analysed; maintenance of professional competence of music masters and its structural constituents (cognitive, valued-oriented and creative components) are considered; terms, which help in professional preparation, in particular, the use of such forms as project artistic and pedagogical organization of creative activity passed on modern pedagogical technologies are discussed.

Key words: pedagogical technologies, professional components, artistic and creative activities.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.14

А. А. Саркісова

**ВИВЧЕННЯ МОВНИХ СТЕРЕОТИПІВ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Постановка проблеми. Розвиток ділової активності в Україні спричинив появу підвищеного інтересу та все більшої популярності вивчення ділової іноземної мови. Державний статус української мови вимагає сьогодні від кожного фахівця доцільного та адекватного використання термінології свого фаху як у письмовому, так і в усному вигляді. Розвиток науки і техніки в наш час неможливий без обміну спеціальною інформацією, що з'являється в різних країнах у наукових періодичних виданнях, спеціальних бюлетенях, патентній літературі тощо.